

על זה שפיר משני להודיעך כחו דרבי יהושע דאפילו לגבוה שרי וניחא דברי רש"י ז"ל.

אף שלכאורה מלאנו כאן ענין מחודש בדברי רבינו גרשום לומר שבאיסורי אכילה לכולי עלמא זה וזה גורם מותר נפלא הוא הדבר שהדברים מפורשים בתוספות דהנה בקוגיא דעבודה זרה מ"ט ע"א אמרינן וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור וכו' והתנן ר' יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואמר רבי יהודה אמר רב מודה רבי יוסי שאם נטע והצריך והרכיב מותר וחיילא נמי הכי מודה רבי יוסי שאם נטע והצריך והרכיב מותר וכו', וכתבו שם התוס' וזה לשונם: "ואם תאמר ומאי שנא גדולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומעשר שני שהן חולין ואפילו גידולי תרומה אלא שגזרו עליהם ב"ח דבר וי"ל שערלה שאסורה בהנאה יש לאסור הגדולין שגם זה הנאה היא אבל באיסור אכילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו". הרי מפורש בדבריהם שכל עיקר המחלוקת בזה וזה גורם הוא רק באיסורי הנאה ולא באיסורי אכילה וזה כמו שדקדקנו מדברי רבינו גרשום במסקנת הסוגיא דזכורות וכדאורינו נשיטת רש"י.

ויש לומר עוד שסמך שם רש"י בתמורה על סוגיא זו של עבודה זרה וראיתי בשערי ישר פרק כ"ה משער ג' שכתב על דברי התוספות אלו שלכאורה קשה שהרי פליגי תנאי בולד טריפה שנטרפה ואחר כך עיברה צדין וז"ל גורם וכן פליגי בשאור של תרומה וחולין ולפי דברינו הרי אדרבא סוגיא זו בעבודה זרה היא כמסקנת הגמרא דזכורות לשיטת רבינו גרשום (וגם אפשר שהתוספות שם בעבודה זרה יפרשו הגמרא דחולין כמו שבארנו אליבא דרש"י באופן שאין הסוגיות חולקות כלל) אבל איך שיהיה הרי דברי התוספות הם כשיטת רבינו גרשום בפירוש מסקנת הסוגיא דזכורות ומה שהקשה השערי ישר משאור של תרומה הלא הגמרא באמת דוחה זה דלא פליגי בזה וזה גורם כמו שאמרין שם הי רבנן והי רבי אליעזר אילימא רבנן ורבי אליעזר דשאור דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה וכו' וממאי דטעמא דר"א כדאביי שמפרש

שפליגי בזה וזה גורם דלמה טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא וכו' אלא רבי אליעזר ורבנן דעלים וכו' ולפי זה הרי יש לומר שדחי לה הגמרא משום דקוצרת באמת שלא שייך באיסור אכילה זה וזה גורם ולכן לא ניחא להו לאוקמי שפליגי בזה וזה גורם אף שאין זה מוכרח שיש לומר דחייה בעלמא הוא דמדחה שאין ראיה משם אבל לפי דברי התוספות הלא בודאי יש לתרץ כן שקושטא דמילתא הוא שלא ניחא לה לסתמא דגמרא לאוקמי שפליגי בזה וזה גורם כיון שהוא איסור אכילה ולא איסור הנאה וכמסקנת הגמרא דזכורות לפי פירושו של רבינו גרשום וכמו שנתבאר. ואמנם עיין במשנה ראשונה ערלה סופ"א שכתב שם דרש"י באמת פליג על התוספות אבל אינו סתירה לדברינו כי רש"י ז"ל פליג רק בפירוש הגמ'. ועיין ירושלמי ערלה פ"ב ה"ו ועבודה זרה פ"ה ה"א לענין חמין של כותים.

סימן יד

בדין ביטול ברוב לענין טבל והקדש

חידושים וביאורים ביסוד הדין מה נקרא ניכר האיסור שאינו בטל ברוב. מחלוקת ר"י וריש לקיש בירושלמי מה נקרא ניכר האיסור מבאר דר"י ור"ל לשתייהו אזלי. ובאור נפלא בדברי הרמב"ם בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הל"י והל' י"ב.

ונראה לבאר עוד נשיטת רש"י דהנה אמרינן במשנה סוף מעילה פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכים או שאמר פרוטה זכים זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים עד שיוציא את כל הכים. ובתוספות יוס' טוב כתב "ואם תאמר וליבטל רוצא ויש לומר דדבר שיש לו מחירין היא שיכול לחללו א"נ מטבע חשוב ולא בטיל הכ"מ פ"ז מהלכות מעילה וכו'". וכתב על זה התוספות חדשים וז"ל: "וקשה אם כן מדאורייתא בטל והיאך יביא קרבן מעילה גם בתוספות הקשו קושיא זו אבל תירוצם נריך נגר ובר נגר להולמם עיין צ"ח ז"ל רק בספר לאן קדשים הגיה קצת ע"ש ואפשר דמתניתין אחיא כר"י דסבר

מין צמינו לא בטיל דמצינו כמה משניות סתומות אליציה אצל על הרמב"ם קשה דלא פסק כר"י ונ"ל דגם מדאורייתא לא בטיל דהא ודאי אם הוא ניכר האיסור לא בטיל דיכול ליטלו וכאן האיסור הוא הקדושה שעל הפרוטה וזה יוכל ליטלו להחליף על פרוטה אחרת והיא נשארת חולין גמורים מה שאין כן בזהמה מממורש"ח ז"ל". וכסברה זו שכיון שיכול להפריד האיסור על ידי פדיון חשיב כניכר האיסור כתב בקונטרס הספיקות תפארת ישראל סעיף י"ז הנדפס בסוף ספר כרמי ופלמי. ואחד הראה לי שכתב דבריו של התוס' חדשים כתב בקריית ספר בהל' מע"ש ונט"ר פ"ו וז"ל: "מעוה חולין ומעוה מעשר שנתפזרו או נתערבו אף על גב דרובא חולין ואוליין בתר רובא מדאורייתא אפילו הכי נראה דנריך לחללן מן התורה כיון דאית בהו פדיון כל היכא דהוו דבמידי דאיסורא דליה בה חילול אמרי' דבטיל מדאורייתא אצל הכא כיון דאיפשר בחילול לא בטיל ונריך לחללן מן התורה כדאמר".

ובספר פקודת אליעזר סימן פ"ז הביא להקשות ממה שאמרינן בנא מליעא נ"ג בתערובות פחות משוה פרוטה ואם איתא לדחוקיה לעבד ליה לדחוקיה וניחל ליה על מעוה הראשונות דלא פריק ופריך וניתי מעשר דאית ליה וננטרפינהו ומשני דאורייתא ודרבנן לא מאטרפי. ופירש רש"י דאורייתא ודרבנן לא מאטרפי לתפוס פרוטה זו בקדושת מעשר. שהמעורב מן התורה בטל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליטול הילכך אין איסור מעשר בזה אלא דרבנן הילכך אין מאטרף עם זה לתפוס פדיונו נמא שוה חצי פרוטה שהביא נאכל בלא חילול, אצל דחוקיה מעוה הראשונות כבר נתפסו ולדברי התוספות חדשים הלא מדאורייתא לא בטיל (ועיין בבית האורח חלק ב' ד' מ"ט ואילך מה שהאריך שם בדברי התוספות חדשים אלו). ושם ראיתי שכן תמה על התוספות חדשים גם בשערי ישר שער ה' פכ"ד ועיין עוד בדבריו בסו"פ י"ד שם ובספר בית אהרן קונטרס שמחה ויו"ט כלל י"ז שהקשה גם כן על הת"ח מגמרא בב"מ ועיין שם חירושו. ונראה ליישב דבריהם בדאמת הלא גדולה מזו אמרינן דלענין טומאת משא לא נאמר דין ציטול ברוב כמבואר בצכורות כ"ג

ושיטת הרמב"ם היא שהוא מן התורה וכבר באר הרא"ש בחולין דף ק' דלענין משא הוא כניכר האיסור משום דהוי הוא נושא את כולו בכל מקום שהוא. וכבר בארתי זה בארוכה בספרי צנין הלכה ח"א ז' קפ"ו שבאור הענין הוא שכל היכא שאיזו פעולה משגת את הדבר המעורב על ידי מה שהיא נפעלה ממנו בתורת ודאי, הוי כניכר האיסור לגבי אותה הפעולה דניכר האיסור אין הפירוש דוקא שיהא ניכר בחוש בצביונו ותמונתו אלא כל שיש איזה אפשרות למלאו בכל מקום שהוא בתערובתו על ידי איזה מעשה שהוא בא בקשר עם האיסור בנוגע לחלות הדין שנריך לחול על ידי אותו המאורע הוי כמו ניכר האיסור כיון שיש לנו ידיעה ודאית שהפועל והנפעל נפגשו בכל מקום שהם. וכן לענין טומאת משא הרי הטומאה מטמאה את הנושא בכל מקום שהוא, וכן דנתי שם לבאר הסוגיא דמנחות כ"ג דדרך החידוד על פי שיטת הר"ן שהענין של עולין לגבי מזבח שאינן בטלין הוא אינו גזירת הכתוב אלא שהוא גילוי מילתא דהיתר בהיתר אינו בטל. ומיושב בזה קושיות התוספות בנזחים פ"א ד"ה מניין ולדבריו הרי יש לומר שהטעם "שכל העולין על גבי המזבח אינן בטלין" הוא משום שהוי כניכר האיסור שכיון שהן עולין על גבי המזבח הרי הוא נקרב בכל מקום שהוא, ועיין שם מה שבארנו בזה כל הסוגיא. (ושם ראיתי שבאמת הקשה זה באורח לחיים בשם רבו הגאון ר' ישראל סאלאנטר ז"ל וכן פלפל בזה במקור ברוך ח"א סימן א' ולדבריו הרי הוא ניחא מאד). ועיין שם בצנין הלכה בארוכה, וזה באור דברי הראש"ד הובא ברש"א חולין דף ז"ח ובר"ן סוף ע"ז דטעם כעיקר הוא משום דאמרינן ח"ך אוכל יטעם זה והוי כמו ניכר האיסור ועיין בספר גאון צבי יעקב מש"כ בזה. וכן בארתי דברי הרמב"ם בפרק ח' מהלכות מעשר הלכה ב' וזה לשונו טבל שנתערב בחולין מתוקנין כו' אם יש לו פירות אחרות מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון, ומדכתב סתם טבל ולא כתב טבל של דמאי משמע דאיירי בטבל גמור, וכן מדכתב מוציא עליו תרומה משמע דאיירי בטבל גמור דמטבל של דמאי אינו יכול להפריש תרומה דלא תקנו חכמים להפריש תרומה מטבל של דמאי משום שלא נחשדו עמי הארץ על התרומה ואם כן מבואר שסובר הרמב"ם שאם נתערב טבל יכול להפריש עליו נמי מטבל דאורייתא.

ע"ש צדכריו הצהירים. וכן כתב בשיטת הרמב"ם בהלכות מעשר עין שם במרכבת המשנה במקומו וכעין זה העיר בספר אור גדול הספרדי הנקרא אורים גדולים לימוד ל"ה. ובספר שאלות שמואל סימן ס"ח כתב דטעם כעיקר לענין כל יראה תלוי בפלוגתא אם נבלה בשחטה מטמאה במשא. עין שם.

והנה בירושלמי פרק ד' הלכה א' אמרין דאמר ריש לקיש בשם חזקיה טבל בטל כרוב ורבי יוחנן אמר אין הטבל בטל כרוב ועיין בגליון הש"ס שם מה שחמה במין במינו הוי דבר שיש לו מתירין ושלל במינו בנותן טעם. ועיין במראה הפנים שמפרש שמחלוקתם לענין דבר תורה ועיין בספרי בנין הלכה נד קנ"ד מה שרצינו לבאר שם דלשיטתייהו אולי. ולפי האמור הרי ניחא מאד דבאמת סובר ר"י דמן התורה לא בטל דהוי כניכר האיסור כיון שאפשר להפריש עליו ממקום אחר (ועיין בספרי צנ"ה מה שהצאתי בטעמו של ריש לקיש).

ולפי זה מיושב קושית הספר פקודת אליעזר כמין חומר, שהרי שם צבא מניעא אמרין ואם איתא לדחוקיה ליעבד ליה לדחוקיה וניחל ליה על מעות הראשונות ומשני דלא פריק ופריך וייתי מעשר דאית ליה ונאטרפינהו ומשני דאורייתא ודרבנן לא מאטרפי והרי חזקיה סובר שטבל בטל מן התורה כרוב אף שאפשר להפריש עליו כמו שאומר ריש לקיש כמבואר בירושלמי ואם כן ממילא גבי הקדש גם כן בטל אף שאפשר לפדות מה שאין כן לפי מה שקימל"ן כר"י שפיר אינו בטל מן התורה וחיוב להציא קרבן מעילה כיון שאפשר לפדות אותם בכל מקום שהם ואף שלכאורה אכתי קשה לדריש לקיש וחזקיה שסוברים שמדאורייתא טבל וממילא גם הקדש בטל היאך יציא קרבן מעילה הרי הוא חולין בעזרה והדרא קושית המוספות חדשים למקומה, ואמנם נראה לדריש לקיש לטעמיה לא קשה כלל דהנה בעמק יהושע סימן א' כתב דהא דפליגי רבי יוחנן וריש לקיש בנדרים י' בכינוין דר' יוחנן אמר לשון נכרים ור"ש בן לקיש אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודרין בו וטעמא מאי תקינו רבנן דלא לימא קרבן דר"י ור"ל לטעמייהו אולי דלר"י דאמר בנזיר כ"ט דהלכה היא בנזיר דאי מדרבנן

וראיתי למי שהעיר בדבר נכון "דמה שהרמב"ם סובר שאינו בטל כרוב בחולין משום שלשיטתיה אולי גבי נבלה שנתערבה בחולין בשחטה צפרק א' מהלכות אבות הטומאות שעלם הדבר איכא צעין וממילא שייך דין טבל שיפריש עליו ממקום אחר" עכ"ד בקיצור. ומאחתי שבעין זה העיר בספר אור גדול הספרדי הנקרא אורים גדולים לימוד ל"ה.

ועיין במנחות ל"א דאיתא התם: "תניא אמר ר"ש שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ובאחי ושאלתי את רבי טרפון ואמר לי לך קח לך מן השוק ועשר עליו קסבר דאורייתא כרובא בטיל ורוב עמי הארץ מעשרים הן והוא ליה כתורם מן הפטור על הפטור ולימא ליה לך קח מן העובד כוכבים קסבר אין קנין לעובד כוכבים צא"י להפקיע מיד מעשר והוא ליה מן החיוב על הפטור איכא דאמרי אמר ליה לך קח מן העובד כוכבים קסבר יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והוא ליה מן הפטור על הפטור ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרין" ומפרש שם רש"י שני פירושים שהוא מיירי בטבל דמאי או בטבל גמור. ובמרכבת המשנה כתב שרש"י חזר ביה מפרשו עיין בחולין קל"ה ע"ב ד"ה טבל וחולין מעורבין ביה וכו' שהביא רש"י ראיה מהמוספתא דטבל וחולין שנתערבו מותר להפריש עליהם ממקום אחר מה שכתובו וכו' וכן מהך מחניתין דזיתי ניקוף רפ"ג דתלה צענין זיתי ניקוף משמע דטבל גמור שנתערב בחולין מפריש עליו ממקום אחר, שהוא חיוב דאורייתא ודלא כמו שנדחק הר"ש והנה במחלוקת הזה שבין שני הפירושים נראה שהוא דומה לדין תערובות חמץ שאין בו כזית בכא"פ, דמדאורייתא כרובא בטל והכל מותר באכילה, ואפילו הכי דעת הגאונים ודעת המ"מ לפמ"ש הרמ"ך פ"ד מהלכות חמץ ומצה ה"ח דלוקה עליו משום כל יראה וכל ימצא ה"ג בנדון דידן אע"פ שכל התערובות מותר באכילה, ונתבטל אסור טבל אפ"ה המצה שבו לא נתבטלה וה"ל הטבל המעורב חיוב וחיוב מדאורייתא להפריש עכ"ד ועיין שם בארוכה. ודעת הרמב"ם באר שסובר שכל שיש לו פרנסה ממקום אחר אינו בטל כרוב מן התורה משום שתופס כלשון ראשון של רש"י או משום שלא קיימא לן כר"ש שזורי אלא כסתם משנה וזיתי ניקוף

הרי הוא כאלו נתצטל איסור זה משום הכי אמר רב אשי אמר רבי אבהו התם בפרק משוח מלחמה דילדה שסבכה בזקנה בטלה דסצירא ליה דזה וזה גורם מותר וכדאיפסקא הילכתא בסוגיין וכי תימא אי שריותא דילדה שסבכה בזקנה מטעם זה וזה גורם הוא היכי מסקינן התם בפרק משוח מלחמה דדוקא ילדה שסבכה בזקנה בטלה אבל ילדה שסבכה בילדה הנטועה לסייג ולקורות אע"פ שהראשונה הייתה מותרת שניה זו אסורה דהא ה"נ זה וזה גורם הוא והוא לן למישרייה אינה קושיא דכי אמרינן דזה וזה גורם מותר הני מילי כשגורם של היתר א"ל לו לשב איסור אבל כל שאפשר לו להיות איסור כאותו גורם של היתר בטל הוא לגבי גורם של איסור כיון שאפשר להיות כמותו ואין גורם של איסור בטל לגבי גורם של היתר כיון שאי אפשר להיות כמותו ודמיא האי מילתא למאי דאמרינן בפרק הקומץ רבה אמר רב חסדא נבלה בטלה בשחטה שאי אפשר לשחטה שחטשה נבלה ושחטה אינה בטלה בנבלה שאפשר לנבלה שחטשה שחטה דלכי מסרחא פרחא לה טומאה וה"נ זו שנטעה לסייג ולקורות אילו נמלך עליה לאכילה חייבת בערלה נמצא שגורם זה של היתר אפשר לו לחזור ולהיות איסור אבל ילדה זו שסבכה שהיא גורם של איסור אי אפשר לה לחזור ולהיות היתר הלכך לא שרי משום זה וזה גורם והיינו דאמרינן התם בפרק משוח מלחמה מאי שנא ילדה בזקנה דבטלה ומאי שנא ילדה בילדה דלא בטלה התם אי אמליך עלה לאו בת מהדר היא הכא בת מהדר היא זהו דעתי בדברים הללו על דרך רש"י ו"ל עכ"ל.

ולפי זה יש לומר שרבינו גרסו סוצר כדברי הר"ן בשיטת רש"י ו"ל שזה וזה גורם שמותר הוא מטעם בטול צרוב ומה שצריך קרא לזה הוא פשוט שמה שמצינו ביטול צרוב בכל התורה הוא בתערובת של כמות אבל בזה וזה גורם הלא הוא תערובות של כוחות הגורמים ופועלים את הדבר הנולד מהם וא"כ אפשר דלא שייך ביטול צרוב על איכות הכוחות הגורמים ועל זה גלי קרא שגם זה בטל, אבל אהדרא קרא לדין ביטול צרוב של כל התורה כולה. והנה הר"ן בעבודה זרה פרק השוכר את הפועלים על מה שאמרינן בגמרא חנא מאי קחשיב אי דצר שצמנין קחשיב ליחני נמי חתיכות נבלה אי איסורי הנאה קא חשיב ליחני נמי חמץ בפסח

לא הוי יכלי רבנן למיעקר בקום ועשה משום דקא סצר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא בפ"ב דקדושין וכמו שכתבו המוספות ב"ק ע"ב ואם כן אי הוי דרבנן איך מכניס חולין בעזרה אבל ר"ל סוצר דחולין שנשחטו בעזרה דרבנן ואתי חינוך דרבנן ודחי חולין בעזרה דרבנן וא"כ סוצר דכינוין הוא לשון שצדו להם חכמים להיות נודר בו עכ"ד, ולפי זה הרי לריש לקיש באמת לא מועיל רק מדרבנן דלא קשה כלל האך יביא קרבן מעילה כיון שסוצר חולין שנשחטו בעזרה דרבנן ושפיר לשיטתו א"ל. ובאמת יש לומר עוד שממשנה זו גופא הוכיח ר"י לטעמיה דטבל אינו בטל מן התורה וריש לקיש לטעמיה אינו מוכרח ודו"ק כי הוא כפתור ופרת.

ולפי זה נבוא לבאר דברי רש"י שהתחלנו דהנה הר"ן בסוגיא דעבודה זרה בבאור דברי רש"י ו"ל בענין זה וזה גורם שהקשו עליו הרבה ראשונים (עיין בתוספות דף מ"ט ד"ה שאם נטע להצריך) כתב וז"ל: "ודאמרינן שאם הצריך והרכיב מותר וכתב רש"י ו"ל דמשום זה וזה גורם מותר הא פרכו עלה שבהצרכה היכי שייך למימר זה וזה גורם והא הצרכה באילן אחד בעצמו הוא עוד הקשו עליו מה דילדה שסבכה בזקנה משום בטול נגעו זה כדמפרש בפרק משוח מלחמה ואפילו רבנן מודו ביה ואפשר לי לומר דשריותא דהצרכה משום זה וזה גורם היא שהרי ערלה אף בהצרכה היא נוהגת כדאייתא בפ"ק דראש השנה דהצרכה כחחלת נטיעה היא והא דחניא בספרא ונטעתם כל עץ מאכל פרט למצריך ההיא כגון שחיה מן האב אבל כל שאינה חיה מן האב וסימן לדבר כל שפני עליה כלפי עלי הזקנה חייבת בערלה וכדאמר בירושלמי מאן מוכח ואהדר ליה מאן דאכיל דלאו דיליה ביהית לאסתכולי ביה וכיון דהצרכה כחחלת נטיעה היא אף כשהיא חיה מן האב היה ראוי לאסור אותה שאף משרשיה היא חיה אלא כיון שזה וזה גורם שריא וכן זו דהקשו דילדה שסבכה בזקנה דשריא לא מדין זה וזה גורם הוא אלא מחמת בטול אינה קושיא דדא ודא אחת היא שזה וזה גורם מותר מה טעם לפי שנתצטל האיסור בהיתר דכי היכי דאי איתיה לאיסורא צעיניה בטל חד צתרי כל היכא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אי נמי כשנתערב כל היכא דליכא טעמא ה"נ היתר הנא מכח גרמת איסור כל היכא שאיסור והיתר גרם לו

שאינה בטלה למשא וכשיטת ריש לקיש בירושלמי לענין ביטול טבל אבל בשיטת התנאים הסוברים שזה וזה גורם אסור בהנאה שפיר יש לומר כן ואמי שפיר דברי רבינו גרשום ושיטת רש"י ז"ל וכמו שנתבאר.

סימן טו

בענין איסורי ע"ז

פלפול וביאור הסוגיא דע"ז מ"ז. בענין איסור ע"ז במחובר ובעלי חיים ותלוש ובדין תפיסת ידי אדם לגבי ע"ז ובגדרי נעבד לענין קרבן

הרמב"ם בפרק ח' מהלכות עבודת כוכבים הלכה ב' כתב מים שעקרן הגל והשתחוה להן לא אסרן נטלן בידו והשתחוה להן אסרן אצני הר שנדלדלו ועדן במקומם מותרות שהרי אין בהם תפיסת יד אדם ובהשגות הראב"ד אמר אצרהם ואם מים של רבים הם אינם נאסרים ואם של יחיד הם אע"ג שעקרן הגל אסורין ובפלוגתא דבני רבי חייא ורבי יוחנן היא ולא ידעין בני רבי חייא מאי סבירא להו וספיקא לחומרא ובכסף משנה הביא שכן תמה הר"ן בשם הרמ"ה על הרמב"ם. והסבר הראב"ד הוא משום דאמרין בעבודה זרה מ"ו איחמר אצני הר שנדלדלו בני רבי חייא ורבי יוחנן חד אמר אסורות וחד אמר מותרות ולא מקיימי התם מאן דאסר ומאן דשרי. וכתב הכסף משנה דאפשר דלהרמב"ם היתה גירסה דמסיים דבני ר' חייא הוא דשרי והלכתא כוותייהו לגבי רבי יוחנן. וכבר כתבו התורת חיים והש"ך ציורה דעה ס' קמ"ה והגר"א שם דהרמב"ם סמך על הירושלמי דשם נפשט דבני ר' חייא הוא דשרי, עוד נראה בשיטת הרמב"ם דהנה הריטב"א הקשה אהא דאמרין בע"ז נ"ד אעפ"י שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר זה בורות שיחין ומערות אסרה וזה לשונו: "פרש"י ז"ל חפר זה בורות לעבודה זרה אסרה אף להדיט עד כאן, וכן פירש הראב"ד ז"ל דדוקא שחפר בורות לשם עבודה זרה לחשבה שימאלו שם מים לעבודה זרה וקשיא לן

וכו' הביא בשם הראב"ד ז"ל דחמץ בפסח כיון דלא הו' דבר שצמנין נהי דאסר תערובתו באכילה במשהו כדמוכחא שמעתא דפרק כל שעה אפילו הכי בהנאה אינו אסר והביא שם עוד ראשונים סוברים כן עיין שם. וכתב על זה הר"ן ז"ל: "ועוד שדרכם ז"ל אינו ברור צעייני לומר שאיסור הנאה שאינו דבר שצמנין יאסר תערובתו באכילה ולא בהנאה וכי איסור זה נתבטל או לא נתבטל, אם תאמר לא נתבטל יאסר בהנאה ואם תאמר נתבטל עד שהותר איסור הנאה שבו האך נשתתיר בו איסור אכילה וכי מי חלקו לאיסור זה שמקצתו נתבטל ומקצתו לא נתבטל ואולי דעתם לומר דכיון דמדאורייתא חד בשרי בטל כל היכא דליכא טעמא נהי דבדאיכא טעמא אסור מדאורייתא דהא קי"ל דטעמו וממשו אסור ולוקין עליו הני מילי לענין אכילה דשייך בה טעמא אבל לענין הנאה כיון דלא שייך בה טעמא חד בשרי בטל אבל עדיין אין זה מספיק דלמה לא נאמר דהנאה ממש לענין הנאה כשטעמו ממש לענין אכילה". ומבואר מדברי ר' ז"ל דכמו דאמרין לענין אכילה טעם כעיקר כמו כן נאמר לענין הנאה שהנאה ממש לענין הנאה ובאור הדברים שהרי הראב"ד עצמו כתב שטעם של טעם כעיקר הוא משום חץ אוכל יטעם זה ולכן לא שייך בו בטול דהוי כניכר האיסור כמו כן הלא הוא נהנה מהאיסור בכל שהוא בתערובתו ולפי זה אף בזה וזה גורם דגלי קרא ששייך בזה ביטול מכל מקום לא עדיפא מביטול דעלמא, ולכן שפיר לענין מוצא אינו מועיל ביטול שהרי הוא נקרב בכל מקום שהוא וכמו שצארנו לעיל הטעם של עולין שאינו בטל ואינו טעמא דקרא אלא גילוי מילתא על ענש הדין וילפינן לדעלמא וממילא לא שייך ביטול בזה וזה גורם לענין איסור הנאה כיון שחלוי דין זה של זה וזה גורם צדיני ביטול ברוב לענין אם אפשר להיות כמותו או לא אפשר להיות כמותו ועיין בשערי ישר שער ג' פרק כ"ה. ולכן שפיר אף למאן דאמר זה וזה גורם אסור לא נאמר אלא באיסורי הנאה ולא באיסורי אכילה גרידא וכמו שהוכיחו התו' ומאן שסבר זה וזה גורם מותר אף באיסורי הנאה הוא משום שסובר ששייך ביטול אף לענין הנאה כמו שסובר הראב"ד ז"ל להלכה, ובאמת הרי שיטת התוספות הוא שלא כהרמב"ם אלא שמדאורייתא נבלה שנתערבה בשחוטא בטלה מן התורה אף לטומאת משא ורק מדרבנן הוא